

Sotsiaaltöötaja kodanikuühiskonnas

Jean Pierre Wilken, HU University of Applied Sciences Utrecht

Uus aeg nõuab uutmoodi professionaale. Sotsiaaltöö kui kutseala otsib tungivalt uut identiteeti. See on suurel määral reaktsioon majandussurutisest tingitud eelarvekärbetele, mida on valitsused teinud. Kuna avalikku raha on vähem, muutub professionaalne hoolekanne napimaks. Ressursside jagamise korraldus ja aruandlus kulutustest muutuvad üha olulisemaks. See asetab ühtlasi suurema rõhu sotsiaaltöö sekkumiste efektiivsuse tõendamisele.

Teine trend on heaoluriigi muutumine osalusriigiks, mida esindavad kodanikuühiskonna ideed. Professionaalne abi ei ole enam nii nähtaval kohal. Kodanikelt oodatakse, et nad kannaksid hoolt iseenda eest ja aitaksid ka teisi. Ainult siis, kui selgub, et iseenda eest hoolitsemisest ja vastastikusest hoolekandest enam ei piisa, tuleb mängu professionaalne hoolekanne. Tervishoiu- ja sotsiaalsüsteem pakub professionaalset hoolitsemist ainult juhul, kui teised lahendused pole võimalikud, kui inimene või tema sotsiaalne võrgustik ei suuda üksi probleeme lahendada.

Huvitaval kombel seostub see trend esimesega: valitsused võivad kasutada kodanikuühiskonnaks muutumist selleks, et õigustada eelarvekärpeid. Uue haldusjuhtimise (ingl k *New Public Management*) ideede hulka kuuluvas poliitikas, mis alates 80. aastatest taotleb sotsiaal-, hoolekande- ja haridussektori tõhustamist, kasutatakse tänapäeval kodanikuühiskonna mõistet tihti selleks, et kulutusi kärpida (Pollitt ja Bouckaert 2004).

Sotsiaaltöö kui kutseala peab tegelema nende arengusuundadega, mida võib pidada nii ohuks kui ka väljakutseks. Kahtlemata on tõsi, et kulutuste laiaulatuslik kärpimine ohustab töö kvaliteeti. Teisest küljest pakub see sotsiaaltööle võimaluse enda uueks positsioneerimiseks sellisel moel, mis võib aidata saavutada uue ja tugevama identiteedi. See on võimalus vabaneda vanadest praktikatest, näiteks sellistest töötamisviisidest, mis põhinevad kellegi „eest” hoolitsemisel, mitte hoolekandel „koos” hoolitsetava endaga. „Hoolekanne inimese eest” sümboliseerib sotsiaaltöötajat, kes hoolitseb probleemide lahendamise eest oma teadmiste ja tegevusele tuginedes. „Ühishoolekanne” tähendab toe pakkumist inimestele ja kogukondadele selleks, et nad leiaksid ise oma lahendused ja kasutaksid iseenda tugevusi. See mõiste haakub nii arusaamaga „heast hoolekandest” konkreetse inimese jaoks (Wilken 2010) kui ka kodanikuühiskonnaga seotud arusaamadega.

„Kodanikuühiskonda” määratletakse laialt kui ruumi ühiskonnas, kus toimub kodanike tegevus (Knight jt 2002). See on ruum, kus ühiskonna üksikliikmed vabatahtlikult tulevad kokku kas siis formaalselt või mitteformaalselt; koonduvad rühmadesse, ühingutesse või organisatsioonidesse selleks, et osaleda avalikus elus. Ülemaailmne kodanikuühenduste liit Civicus räägib sellest kui „tegevusväljast, mis asub väljaspool perekonda, riiki ja turgu, ja kus inimesed liituvad ühiste huvide edendamiseks” (CIVICUS 2005). Teoorias erinevad selle institutsionaalsed vormid riigi ja turu omadest, kuid praktikas on riigi, kodanikuühiskonna ja turu vahelised piirid tihti ebaselged. Kodanikuühiskond hõlmab tavaliselt mitmesuguseid tegevusvorme, mis erinevas formaalsuselt, autonoomialt ja võimu astmelt. Kodanikuühiskond koosneb tihti sellistest organisatsioonidest nagu registreeritud heategevusfondid, valitsusvälised arenguorganisatsioonid, kogukonnarühmad, naiste organisatsioonid, usulised organisatsioonid, erialaliidud, ametiühingud, eneseabirühmad, ühiskondlikud liikumised, huvikaitsegrupid ja -koalitsioonid.

Mina pean kodanikuühiskonna ideed katseks kogukonnad uuesti ellu äratada, soodustades sellega sotsiaalsete võrgustike teket, kus inimesed saaksid töötada ja toetada üksteist. See on

kooskõlas võimestamise ja kogukonna arendamise ideedega. Civicus peab end ühiskondlikuks liikumiseks, mis edendab kogukondi, kus on „informeeritud, innustunud ja pühendunud kodanikud, kes on aktiivselt kaasatud inimkonna ees seisvate väljakutsetega tegelemisse”. Kodanikuühiskonda mõistetakse ka kui tegevusvälja, kus võimestatakse iga üksikut kodanikku ja arendatakse üliolulisi oskusi, mis on seotud võimu demokraatliku jagamise, läbirääkimise ja kollektiivse tegevusega (Diamond 1994).

Sotsiaaltöö võib asuda selle tegevusvälja keskmes, kuid samas peab see ka suhestuma riigi ja turuga. Sotsiaaltöö võib otsustada, kas jääda voolu kanda või asuda selgele positsioonile.

Minu arvates on professionaalne sotsiaaltöö meie ühiskonna kvaliteedi jaoks hädavajalik. Ma ei väida seda mitte ainult seetõttu, et olen ise sotsiaalvaldkonna professionaal, vaid ka sellepärast, et uuringute andmetel ei ole postmodernsed ühiskonnad üldjuhul võimelised tekitama piisavalt ja soovitud kvaliteediga kogukondlikku hoolekannet, mis kataks kõigi kogukonnaliikmete vajadusi.

Mitmed arengusuunad näivad töötavat hoolivama kogukonna vastu: vananev elanikkond, rohkem krooniliste haigustega inimesi, suuremad vahemaad sugulaste vahel eluviisi mobiilsuse tõttu ning inimestele avaldatav surve töötada rohkem ja kauem, mis jätab vähem aega vabatahtlikuks tegevuseks (Cameron ja Moss 2007).

Täiesti isetoimiv hooliv kogukond on utoopiline ideaal. Kuid „hoolivam kogukond”, mis tähistaks tagasipöördumist individualistlikust ühiskonnast kogukonna juurde selle sõna algses tähenduses (koos elamine, ühiste huvide jagamine, üksteisele toe pakkumine) on kindlasti teostatav. Seda näitavad ka arvukad kohalikud algatused mitmetes naabruskondades ning kultuurilistes ja usulistes kogukondades. Sotsiaaltöötajad võivad mängida olulist rolli igasuguste hoolivate kogukondade arengu ja kestlikkuse toetamises, pöörates erilist tähelepanu haavatavate inimeste kogukonda kaasamisele.

Tõlkinud Inga Mölder

Viidatud allikad

Cameron, C., Moss, P. (2007). Care work in Europe: current understandings and future directions. London and New York: Routledge.

CIVICUS (2005). Civil Society Index Methodology.

www.civicus.org/new/media/CSI_Methodology_and_conceptual_framework.pdf (10.06.2013).

Diamond, L. J. (1994). Toward Democratic Consolidation. *Journal of Democracy*. Volume 5, No 3, July 1994, 4–17.

Knight, B., Tandon, R., Hope Ch. (2002). Reviving democracy. Citizens at the heart of governance. London and New York: Routledge.

Pollitt, C., Bouckaert, G. (2004). Public Management Reform: a comparative analysis – New Public Management, governance, and the Neo-Weberian State (2nd edn). New York: Oxford University Press.

Wilken, J. P. (2010). Recovering Care. A contribution to a theory and practice of good care. Amsterdam: SWP Publishers.